

TÜRKİYE'DE ŞEHİR ASAYİŞ SUÇLARI: DAĞILIŞ VE BAŞLICAÖZELLİKLERİ

Ali YILMAZ*

Semra GÜNAYERGÜN*

Özet

Bu araştırmada Türkiye şehir yerleşmelerindeki asayiş suçları coğrafi bakış ile değerlendirilmiştir. Araştırmada asayiş suçlarının gelişimi, dağılışı ve temel özelliklerinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Toplam asayiş suçları, şahsa ve mala karşı suçlar olarak tasnif edilerek ele alınmış ve şehirlere göre dağılışı haritaları çizilmiştir. Türkiye'de şehirler arasında farklılıklar görülmekle birlikte asayiş suçları artmaktadır. Büyük nüfuslu, sosyoekonomik açıdan gelişmiş, şehirleşme oranı yüksek ve göç alan Türkiye'nin batı yarısında suçların daha fazla olduğu görülmektedir. Özellikle mala karşı suçların büyük şehirlerde yüksek olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Şehir suçları, suç dağılımı, şahsa karşı suçlar, mala karşı suçlar

Giriş

Suç olayları, fail, mağdur, zaman ve mekân bakımından farklı özelliklerinin yanı sıra, kişiyi suçta iten sosyal, ekonomik ve biyolojik nedenlere bağlı olarak, oldukça çeşitlilik göstermektedir. Oluşumunda birçok faktörün etkili olduğu suç olaylarını, sosyoloji, psikoloji, yönetim, hukuk, kriminoloji, tarih ve coğrafya gibi çeşitli disiplinler kendi yöntemleri içinde ele almaktadır.

Ülkelerin sürdürülebilir kalkınması, toplumda huzur ve güvenliğin sağlanmasını gerekli kılmaktadır. Dünyada, ülkelerin sosyoekonomik yapılarına bağlı olarak farklılıklar göstermekle birlikte, suç olaylarındaki artış global bir problem olarak karşımıza çıkmakta (UNCHS, 1998) ve suçlarla ilgili çalışmalar giderek önem kazanmaktadır.

Suç araştırmaları, suç ile suçun işlendiği 'yer' arasında anlamlı ilişkiler bulunduğunu ortaya koymaktadır (Knox, 1994; Brantingham, 1993; Warren, 1998; Harries, 1999; Cozens, 2002; Aksoy, 2004; Appiahene-Gyamfi, 1998; Yuen, 2004; Karakaş, 2004). Bu durum, mekân bilimi olarak coğrafyanın suç olaylarına ilgi duymasına ve suç araştırmalarında coğrafi bilgi ve tekniklerden yararlanılmasına neden olmuştur. Suçların farklı dağılışı özellikleri göstermesi, bazı yerlerde artarken bazı yerlerde azalması, olayın mekânsal açıdan ele alınmasını gerektirmektedir. Coğrafyada mekân, merkezî bir rol üstlenmekte ve mekânın insan deneyimi ile zenginleşmiş şekli olan yerin incelenmesine ayrı bir önem verilmektedir (Tümertekin ve Özgüç, 1997:45). Coğrafya, suç yeri, suça etki eden faktörlerin mekânsal ilişkileri ve suç dağılımının açıklanmasında önemli katkı sağlamaktadır.

Türkiye'deki suç olaylarında, il ve ilçe merkezleri (belediye sınırları içinde kalan yerler) polisin, bunların dışında kalan alanlar ise; jandarmanın sorumluluğundadır. Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE), il ve ilçe merkezlerini şehir olarak kabul etmektedir. Buna göre Türkiye nüfusunun % 64.9'u (DİE, 2000) şehir yerleşmelerinde, başka ifade ile polisin sorumluluk alanında yer almaktadır. Şehrin coğrafi tanımı farklı olmakla birlikte, bu araştırmada il ve ilçe merkezleri şehir olarak kabul edilmiştir.

Bu çalışma, Türkiye'nin tüm şehirlerindeki asayiş suçlarına odaklanmıştır. Araştırma suçların gelişimi, dağılışı ve temel özelliklerinin ortaya konulması ile sınırlandırılmıştır.

Yöntem

Araştırmada, Emniyet Genel Müdürlüğü'nden alınan asayiş suçlarına ait veriler kullanılmıştır. Bu verilerde, asayiş suçları, şahsa karşı suçlar ve mala karşı suçlar olarak iki grupta değerlendirilmekte ve her iki grupta yer alan suçlarla ilgili ayrıntılı istatistikî bilgiler bulunmaktadır.

Toplam asayiş suçları ile şahsa ve mala karşı suçların şehirlere göre dağılımı ve 2001-2003 dönemi artış oranları belirlenmiştir. Daha sağlıklı sonuçlara ulaşılması için; 2000 Genel Nüfus Sayımlarına göre şehir nüfuslarının, Üssel (Exponential) Artış Yöntemi kullanılarak, 2003 yılı projeksiyonları yapılmıştır (bk. Çizelge 1). Dağılım ve artış haritalarında şehirlerin değerleri il sınırları içerisinde gösterilmiştir.

Kamuoyu gündeminde önemli bir yer tutması nedeniyle, nüfusu bir milyonu aşan büyük şehirlerde suçlar detaylı olarak ele alınmıştır.

Türkiye'de Asayiş Suçları

İç İşleri Bakanlığı suçları, trafik, asayiş, kaçakçılık ve toplum suçları olarak tasnif etmektedir. Buna göre Türkiye'de 2003 yılında meydana gelen (trafik suçları hariç) toplam 342664 suç olayının 322189'u asayiş suçu (%94); 15007'si kaçakçılık (%4,4); 3676'sı toplum suçları (%1) ve 2176'sı terör (%0,6) suçlarıdır.

Şekil 1. Türkiye'de Asayiş Suçlarının Gelişimi

Türkiye'de asayiş suçları 1994-2003 döneminde, 1999 ve 2000 yılı hariç, sürekli artış göstermiştir (bk. Şekil 1). 1994 yılında 196532 olan suç sayısı 2003'te 322189'a çıkarak 1994-2003 döneminde % 63,9 oranında artmıştır. Suç sayısının özellikle 1994-1996 ve 2000-2001 dönemlerinde hızlı artışı dikkati çekmektedir. Suç sayısının hızlı artışı gösterdiği 1994-1996 ve 2000-2001 dönemleri, Türkiye'de ekonomik krizlerin yaşandığı ve yüz binlerce kişinin işsiz kaldığı (Yılmaz, 2005) dönemlere (1994, 2000 ve 2001) denk gelmektedir. İşsizlik gerek birey, gerekse içinde yaşadığı toplum açısından ekonomik ve sosyal birçok sorunu beraberinde getirmektedir. Dolayısıyla söz konusu ekonomik krizlerin suçu artırıcı bir etkide bulunduğu düşünülebilir. Nitekim; çok sayıda teorik ve deneysel çalışmada, cezaların caydırıcılığı, yakalanma olasılığı, yoksulluk düzeyi ve işsizlik oranı gibi çeşitli değişkenleri suçu açıklama konusunda kullanılmıştır. Suç oluşturan nedenlerin ülkeden ülkeye değişmektedir.. Yine suçun nedeni, suçun türüne bağlı olarak da değişiklik göstermektedir. Ancak genel kanı işsizlik oranının suçu etkilediği yönündedir (İçli, 2001:159; Hojman, 2002:127; Chamlin ve Cochran, 2000:453; Peternoster ve Bushway, 2001:456; Fade-i Tehrani, 1990; YANG ve LESTER, 1994:126)

Türkiye'de asayiş suçlarının coğrafi dağılımına bakıldığında, sayıca en çok asayiş suçu İstanbul (82529), Ankara (30887), İzmir (22482), Bursa (16787) ve Antalya (14677) gibi büyük şehirlerde meydana gelmektedir. Türkiye'nin en kalabalık nüfuslu bu şehirlerinde suçun sayıca fazla olması beklenen bir durumdur. Bu nedenle, bir yerin suç durumunun belirlenmesinde sadece suç sayısının

esas alınması yetersiz kalmaktadır. Bu konuda suçun nüfusa bölünmesi ile elde edilen suç oranı, daha iyi bir gösterge olmaktadır. Suç oranı, literatürde 100000 kişiye düşen suç sayısı olarak verilmektedir. Buna göre, Türkiye’de asayiş suçlarının dağılımına bakıldığında illerin suç oranları 134 (Erzincan) ile 1372 (Antalya) arasında değişmektedir. Türkiye genelinde bu oran 674’tür. Türkiye’de 28 şehirde suç oranı Türkiye oranının üzerindedir ve bunlardan Gaziantep, Kilis, Ardahan ile Tunceli dışındakiler Türkiye’nin batı yarısında yer almaktadır. Karadeniz bölgesinde Sinop, Çorum, Kastamonu, Bartın, Zonguldak ve Düzce; Marmara Bölgesinde İstanbul, Yalova, Bursa ve Edirne; Ege ve Akdeniz Bölgelerinde İzmir, Muğla, Antalya, Burdur ve Mersin; İç Anadolu Bölgesinde Niğde, Kırşehir, Nevşehir, Ankara ve Çankırı suç oranının yüksek olduğu yerlerdir.

Çizelge 1. Şehir Nüfusları, Asayiş Suçları, Yüz Bin Kişiye Düşen Suç Sayısı ve Artış Oranı, 2003

ŞN:Şehir Nüfusu, **YDS:** Yüz Bin Kişiye Düşen Suç, **SAO:** 2001-2003 Dönemi Suç Artış Oranı(%), **SS:**Suç Sayısı (Emniyet Genel Müdürlüğü)

Türkiye’de suç oranının en yüksek olduğu on şehir; sırasıyla Antalya (1372), Bartın (1255), Niğde (1228), Burdur (1196), Mersin (1077), Muğla (965), Kastamonu (963), Gaziantep (950), Bursa (928) ve Ardahan’dır (925) (bk. Çizelge 1 ve Harita 1). Söz konusu şehirleri belirli özelliklerine göre, kendi içinde iki gruba ayırmak mümkündür. Buna göre Antalya, Mersin, Bursa, Gaziantep ve Muğla’nın oluşturduğu grup büyük nüfuslu, şehirleşme oranı (Muğla hariç) ve sosyoekonomik gelişmişlik düzeyi yüksek ve göç alan (Gaziantep dışında) yerler oldukları görülmektedir. Bu gruptakilerin toplam asayiş suçları içerisinde mala karşı suçun belirgin fazlalığı da (Muğla dışında) ortak özelliklerindedir. Diğer grubu oluşturan Bartın, Niğde, Burdur, Kastamonu ve Ardahan ise Türkiye’de az nüfuslu, şehirleşme ve sosyoekonomik gelişmişlik düzeyi düşük, göç veren yerlerdir ve toplam asayiş suçları içerisinde şahsa karşı suçlar fazladır.

Türkiye’de asayiş suçlarının en az görüldüğü yerler, Erzincan (134), Hakkari (181), Rize (202), Şırnak (220), Muş (228), Adıyaman (269), Erzurum (279), Mardin (295), Van (297) ve Şanlıurfa’dır (313). Coğrafi dağılışı olarak, Türkiye’nin doğu yarısındaki bu şehirlerin Rize dışındaki tamamı Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde yer almaktadır. Belirgin ortak özellikleri, sosyoekonomik gelişmişlik düzeyi bakımından Türkiye’nin az gelişmiş yerleri olmaları, göç vermeleri ve şehirleşme oranlarının düşük olmasıdır (bk. Çizelge 5).

1994-2003 arası on yıllık dönemde asayiş suçları Türkiye genelinde %63.9 oranında artmıştır. Artış oranlarının şehirlere göre dağılımı farklılıklar göstermektedir. Bu dönemde dokuz şehirde suç sayısı %-9 ile -75 (sırasıyla Manisa, Elazığ, Muş, Kayseri, Erzurum, Çanakkale, Bolu, Rize, Erzincan) arasında azalma gösterirken, 72 şehirde %1 ile 542 arasında artmıştır. En yüksek artışlar Ardahan (542), Tunceli (538) ve Kastamonu’da (456) gerçekleşmiştir (bk. Çizelge 1 ve Harita 2). Gerek yüksek artış, gerekse azalma gösteren yerlerin bölgesel bir dağılışı göstermedikleri ve bir kümelenme oluşturmadıkları görülmektedir.

Türkiye’de Şahsa Karşı Suçlar

Şahsa karşı suçlar; öldürme; müessir fiil (yaralama ve darp); genel adap ve aile nizâmı ile şahıs hürriyeti aleyhine suçlar (insan kaçırma, rehin alma, tehdit, aile fertlerine kötü muamele, hakaret, müstehcen hareketler, ırza geçme, taciz, fuhuş ve kumar gibi); devlet idaresi aleyhine işlenen suçlar (devlet memurlarına darp, saldırı, rüşvet, zimmet gibi) ve diğer suçlar (insan ticareti, ateşli silah taşıma ve intihar gibi) olarak ayrılmaktadır.

Türkiye genelinde şahsa karşı suçlar içerisinde en çok (%42.2) yaralama olayları meydana gelmektedir. İntihara teşebbüs, ateşli silahlar kanununa muhalefet, devlet güçlerine karşı gelmek ve saldırı, aile fertlerine kötü muamele, tehdit ve insan kaçırma en çok işlenen suçlar arasındadır. Öldürme, yaralama, tehdit ve aile fertlerine kötü muamele gibi şiddet içeren suçlar %51.2 gibi yüksek bir orandadır. 2001-2003 döneminde şahsa karşı suçlar, Türkiye genelinde %4 oranında artış göstermiştir. En çok artış tehdit (%24) suçunda olmuştur. Devlet aleyhine işlenen suçlar %20, öldürme olayları %6.5, genel adap ve aile nizamı ile şahıs hürriyeti aleyhine suçlar %4.2 oranında artmıştır. Aynı dönemde insan kaçırma, fuhuş, kumar ve intihar suçlarında ise azalma görülmüştür (bk. Çizelge 2).

Çizelge 2. Şahsa Karşı Suçlar, 2001 ve 2003

SAO: 2001-2003 Dönemi Suç Artış Oranı (%)

SS: Suç Sayısı (Emniyet Genel Müdürlüğü)

Şahsa karşı suçların coğrafi dağılımına bakıldığında Orta ve Batı Karadeniz'de yer alan Sinop, Kastamonu, Bartın, Zonguldak, Çankırı, Çorum ve buradan güneye doğru bir hat şeklinde İç Anadolu Bölgesinde Kırşehir, Nevşehir ve Niğde'de yoğunluk göstererek bir kümelenme meydana getirdiği görülmektedir. Yine Burdur, Muğla, Kars, ve Ardahan şahsa karşı suç oranının yüksek olduğu yerlerdir.

Şahsa karşı suçlarda 100000 kişiye düşen suç sayısı, şehirlere göre 88 (Erzincan) ile 828 (Bartın) arasında değişmektedir. Türkiye ortalaması 301'dir. Türkiye ortalaması üzerindeki yerlerin çoğunluğu Orta ve Batı Karadeniz, Güney Marmara, Ege ve İç Anadolu bölgelerinde yer almaktadır.

Çizelge 3. Şahsa Karşı Suçlar, Yüz Bin Kişiye Düşen Suç Sayısı ve Suç Artış Oranı, 2003

YDS: Yüz Bin Kişiye Düşen Suç

SAO: 2001-2003 Dönemi Suç Artış Oranı (%)

SS: Suç Sayısı (Emniyet Genel Müdürlüğü)

Türkiye'de şahsa karşı suçların en yüksek olduğu yerler sırasıyla; Bartın, Niğde, Burdur, Ardahan ve Kastamonu'dur (bk. Çizelge 3 ve Harita 3). Söz konusu şehirlerin genelde az nüfuslu olmalarının yanı sıra, şehirleşme oranı ve sosyoekonomik gelişmişlik düzeyi düşük, göç veren yerler olmaları ortak özellikleridir.

Türkiye'de şahsa karşı suç oranı en yüksek üç şehirdeki suç türleri incelendiğinde, her üç şehirde de suçların en büyük kısmını yaralama olayları oluşturmaktadır (Bartın'da %46, Niğde'de %43, Burdur'da %39). Bartın ve Burdur'da en çok işlenen suçlar, yaralama, intihara teşebbüs ve aile fertlerine kötü muamele iken, Niğde'de yaralama suçunu, tehdit ve kolluk kuvvetlerine karşı gelmek takip etmektedir.

Şahsa karşı suçların en düşük oldukları yerler Erzincan (88), Hakkari (101), Rize (127), Muş (138) ve Şırnak'tır (157). Genelde az nüfuslu olan ve göç veren bu şehirlerde, şehirleşme ve sosyoekonomik gelişmişlik düzeyi de düşüktür (bk. Çizelge 5).

Şahsa karşı suçların en yüksek ve en düşük olduğu yerler farklı coğrafi dağılışı göstermekle birlikte, nüfus, şehirleşme, göç ve sosyoekonomik gelişmişlik bakımından benzer özellikler göstermektedir.

2001-2003 döneminde şahsa karşı suçlar 48 şehirde artarken, 32'sinde azalmıştır. Diyarbakır'da değişmemiştir. En yüksek artışlar sırasıyla Karaman (%202), Kastamonu (%145), Giresun'dadır (%144). birçok şehirde artış, Türkiye oranınının (%4) çok üzerindedir. Şahsa karşı suçlarda azalma oranları %-1 (Çorum) ile %-37 (Aksaray) arasında değişmektedir (bk. Çizelge 3 ve Harita 4). Suç artış ve azalış oranları her yıl değişmekle birlikte, bazı yıllardaki belirgin değişiklikleri açıklamak için şehir ölçeğinde ayrıntılı suç çalışmalarına gereksinim vardır.

Türkiye'de Mala Karşı Suçlar

Türkiye'de asayiş suçlarının çoğunluğunu (%55) mala karşı suçlar oluşturmaktadır. Mala karşı suçlar içinde hırsızlık suçları %81,1 gibi yüksek bir orandadır. Daha sonra dolandırıcılık ve mala zarar vermek ve benzeri suçlar (%10.7), gasp/yağma (%2.3), yangın (%1.9) suçları gelmektedir. Hırsızlık; en çok evden, iş yerinden, oto hırsızlığı ve otodan hırsızlık şeklinde gerçekleşmektedir. Gasp/yağma suçlarının büyük bir kısmı şahıstan gasp şeklindedir (bk. Çizelge 4).

Türkiye'de mala karşı suçlar daha çok Türkiye'nin güney ve batı kıyılarında yoğunluk göstermektedir. Türkiye'nin güneyinde Mersin'den başlayarak batıya doğru Antalya, Muğla, Aydın, İzmir; Marmara Bölgesinde Bursa ve İstanbul; Batı Karadeniz'de Düzce, Zonguldak ve Bartın; İç Anadolu'da Ankara ve Niğde; Güneydoğu Anadolu Bölgesinde Gaziantep, mala karşı suçların yüksek olduğu yerlerdir (bk. Harita 5). Buna karşılık, Yozgat, Aksaray, Karaman, Isparta ile Bilecik, Doğu Karadeniz, Doğu ve Güneydoğu Anadolu şehirlerinin büyük bir kısmında düşüktür.

Çizelge 4. Mala Karşı Suçlar, 2001 ve 2003

SAO: 2001-2003 Dönemi Suç Artış Oranı (%)

SS: Suç Sayısı (Emniyet Genel Müdürlüğü)

Türkiye genelinde mala karşı suç ortalaması 373'tür. Bu oran, en düşük 51 (Erzincan) ile en yüksek 878 (Antalya) arasında değişmektedir. Antalya (878), İstanbul (607), Gaziantep (583), Muğla (505), Bursa (498) ve Mersin (477) mala karşı suç oranının en yüksek olduğu yerlerdir. Türkiye'de mala karşı suçların genelde şehirleşme oranı ve sosyoekonomik gelişmişlik düzeyi yüksek, büyük nüfuslu şehirlerde yoğunlaştığı görülmektedir (bk. Çizelge 5).

Çizelge 5. Mala Karşı Suçlar, Yüz Bin Kişiye Düşen Suç Sayısı ve

Suç Artış Oranı, 2003

SS: Suç Sayısı (Emniyet Genel Müdürlüğü)

SAO: Suç Artış Oranı

YDS: Yüz Bin Kişiye Düşen Suç

Türkiye'de 2001-2003 döneminde şahsa karşı suçlar %4 oranında artarken, mala karşı suçlar %10.8 oranında artmıştır. Mala karşı suçlarda en yüksek artış; %1012 oranıyla mala zarar vermek suçunda olmuştur. Bilişim suçları %417, hayvan hırsızlığı %60 ve hükûmet emirlerine karşı gelmek %57.1, hırsızlık suçları %10.1 oranında artmıştır. Hırsızlık suçları içinde en yüksek artış evden, otopan ve oto hırsızlığında olmuştur. 2001-2003 döneminde dolandırıcılık, emniyeti suiistimal, yankesicilik ve kapkaççılık suçlarında ise azalma görülmüştür.

2001-2003 döneminde mala karşı suç artış oranlarının şehirlere dağılımına bakıldığında, 44 şehirde Türkiye oranının (%10.8) üzerinde artış görülmektedir. En yüksek artış, Kastamonu (%169),

Burdur (%148), Kilis (%132), Niğde (%109), Karaman (%102) ve Düzce'dedir (%101). 27 şehirde mala karşı suçlarda azalma meydana gelmiştir. En çok azalma; Tunceli (%-38), Muğla (%-37), Zonguldak (%-34), Rize (%-33), Çanakkale (%-26), Sinop (%-25) ve Kars'tadır (%-24).

Büyük Şehirlerde Suçlar

Türkiye'de suç sayıca en çok İstanbul (82529), Ankara (30887), İzmir (22482), Bursa (16787), Antalya (14667), Mersin (11551) ve Gaziantep (10532) şehirlerinde işlenmektedir. Nüfus bakımından büyük şehirlerde suçun diğer şehirlerden sayıca fazla olması tabii bir durum olmakla birlikte kamuoyunun dikkatini çekmektedir. Yazılı ve görsel basında çıkan haberler, dikkatlerin büyük şehirlerdeki suçlar üzerinde yoğunlaşmasına neden olmaktadır.

Araştırmanın bu bölümünde 2003 yılı nüfusu bir milyonu aşan, İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa, Adana, Konya, Gaziantep, Antalya ve Mersin şehirlerindeki suç durumu ele alınmıştır. 2003 yılında Türkiye'de işlenen toplam 322189 asayiş suçunun %63.1'i (203409); 144186 şahsa karşı suçun %48.6'sı (70217) ve 178003 mala karşı suçun %74,8'i (133192) nüfusu bir milyonu aşan dokuz büyük şehirde gerçekleşmiştir.

Büyük şehirlerde 100000 kişiye düşen suç oranı Adana (429) ve Konya (535) dışında Türkiye oranının (674) üzerindedir. Suç oranı Antalya (1372) ve Mersin'de (1077) oldukça yüksektir. Antalya, Türkiye'de suç oranı en yüksek şehirler arasında yer almaktadır. İstanbul (832), Ankara (816), İzmir (764) Türkiye oranının üzerinde olmasına rağmen, kamuoyunda bilindiğinin aksine, Türkiye'de en çok suç işlenen merkezler olmadıkları görülmektedir.

Büyük şehirlerdeki asayiş suçlarına, şahsa ve mala karşı suçlar ayırımında bakıldığında, şahsa karşı suç oranı, Ankara (377), Antalya (391), Bursa (372), Gaziantep (311), Mersin (450) ve Konya'da (342), Türkiye oranının üzerinde olmakla birlikte Mersin dışında yüksek değildir. Adana (258), İstanbul (199) ve İzmir'de (284) ise; Türkiye oranının altındadır. 2001-2003 döneminde şahsa karşı suçlar, Gaziantep (%-3), Mersin (%-1) ve İstanbul'da (%-13) azalmış, Ankara'da ise %1 oranında artış göstermiştir. Adana (%23), Bursa (%19) ve Konya'da (%43) artış oranı, Türkiye oranının (%4) oldukça üzerindedir (bk. Çizelge 3).

Yaralama, aile fertlerine kötü muamele, intihara teşebbüs, kumar oynamak ve oynatmak, meskun mahalde silah atmak ve 6136 ateşli silahlar kanununa muhalefet, büyük şehirlerde çok işlenen şahsa karşı suçlardır. Diğer büyük şehirlerden farklı olarak Ankara'da tehdit ve Bursa'da insan kaçırma çok işlenen suçlar arasındadır (bk. Çizelge 1). Yaralama, bütün büyük şehirlerde, en çok işlenen suçtur. Yaralamayı, Ankara ve İzmir'de aile fertlerine kötü muamele, Bursa ve Konya'da intihara teşebbüs, Adana'da kumar oynamak ve oynatmak, Gaziantep'te meskun mahalde silah atmak suçları takip etmektedir.

Çizelge 6. Büyük Şehirlerde Şahsa Karşı Suçlar 2003

Kaynak: Emniyet Genel Müdürlüğü

Büyük şehirlerde (Konya ve Adana dışında) mala karşı suçlar şahsa karşı suçlardan daha fazladır. 100000 kişiye düşen mala karşı suç oranı 163 (Konya) ile 878 (Antalya) arasında değişmektedir. Mala karşı suç oranı Ankara (399), Bursa (498), Gaziantep (583), Mersin (477), İstanbul (607) ve Antalya'da (878) Türkiye oranının üzerindedir. Adana (167) ve Konya'da (163) ise düşüktür.

Çizelge 7. Büyük Şehirlerde Mala Karşı Suçlar, 2003

Kaynak: Emniyet Genel Müdürlüğü

Mala karşı suçlar içerisinde hırsızlık birinci sırada yer almaktadır. İstanbul ve Bursa'da oto hırsızlığı; Gaziantep'te otopark hırsızlığı; Ankara, İzmir, ve Antalya'da evden; Adana, Konya ve Mersin'de işyerinden hırsızlık öne çıkmaktadır. Hırsızlıktan sonra İstanbul ve Antalya'da şahıstan gasp ve dolandırıcılık, Gaziantep ve Mersin'de mala zarar vermek ve dolandırıcılık, Ankara ve Konya'da hükümet emirlerine karşı gelmek ve mala zarar vermek, İzmir ve Bursa'da emniyeti suiistimal ve mala zarar vermek, Adana'da ise şahıstan gasp ve hükümet emirlerine karşı gelmek izlenmektedir.

2001-2003 döneminde büyük şehirlerde (İstanbul dışında) mala karşı suç artış oranları, Türkiye oranının üzerinde gerçekleşmiştir.

Sonuç

Dünyada ülkeden ülkeye değişmekle birlikte suçlar genel olarak artış eğilimi göstermektedir. Suçun önlenmesi, bireylerin emniyet ve güvenliğini sağlamanın yanı sıra ülkelerin gelişmesinde de etkili olmaktadır. Bu nedenle suçu önleme konusu öncelik kazanmakta, suç araştırmaları önem taşımaktadır. Bu araştırma Türkiye şehirlerindeki asayiş suçlarının başlıca özellikleri ve coğrafi dağılımlarına odaklanmıştır.

Türkiye’de asayiş suçları giderek artmaktadır. Suç sayısı 1994-1996 ve 2000-2001 dönemlerinde diğer yıllara göre daha hızlı artış göstermiştir. Türkiye’de 1994, 2000 ve 2001 yıllarında ekonomik krizlerin yaşanması ve yüz binlerce kişinin işsiz kalması işsizlik ile suç arasında bir ilişkinin varlığını düşündürmektedir. 1994-2003 arası on yıllık dönemde asayiş suçları Türkiye genelinde %64 oranında artmıştır. Artış oranlarının şehirlere göre dağılımı farklılıklar göstermektedir. Bu dönemde dokuz şehirde suç sayısı azalma gösterirken, 72 şehirde artmıştır.

Türkiye’de sayıca en çok asayiş suçu İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa ve Antalya gibi büyük şehirlerde meydana gelmektedir. 100000 kişiye düşen suç oranı; Türkiye genelinde 674’tür. En düşük suç oranı Erzincan’da, en yüksek ise Antalya’dadır. Gaziantep, Kilis, Ardahan ile Tunceli dışında, suç oranı Türkiye oranının üzerinde olan şehirler, Türkiye’nin batı yarısında yer almaktadır.

Antalya, Mersin, Bursa, gibi suç oranının en yüksek olduğu şehirlerin bir kısmı; büyük nüfuslu, şehirleşme oranı ve sosyoekonomik gelişmişlik düzeyi yüksektir ve göç almaktadır. Diğer taraftan, suç oranının yüksek olduğu Bartın, Niğde, Burdur, Kastamonu ve Ardahan ise az nüfuslu, şehirleşme ve sosyoekonomik gelişmişlik düzeyi düşük, göç veren şehirlerdir. Türkiye’de asayiş suçlarının en az görüldüğü şehirlerin Rize dışındaki tamamı Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde yer almaktadır. Bu şehirlerin belirgin ortak özellikleri, sosyoekonomik gelişmişlik düzeyi bakımından Türkiye’nin az gelişmiş yerleri olmaları, göç vermeleri ve şehirleşme oranlarının düşük olmasıdır.

Türkiye’de en çok suç işlenen şehirlerin hem büyük nüfuslu, şehirleşme oranı ve sosyoekonomik gelişmişlik düzeyi yüksek olmaları ve göç almaları hem de az nüfuslu, şehirleşme ve sosyoekonomik gelişmişlik düzeyi düşük, göç veren yerler olmaları kendi içinde tezatlık taşımaktadır. Bu durum şahsa karşı ve mala karşı suçların dağılımları ile açıklık kazanmaktadır.

Türkiye genelinde şahsa karşı suçlar içerisinde en çok yaralama olayları meydana gelmektedir. Yaralamayı, öldürme, tehdit ve aile fertlerine kötü muamele gibi şiddet içeren suçlar izlenmektedir. Şahsa karşı suçların coğrafi dağılımına bakıldığında en çok suç oranına sahip şehirlerin; Batı ve Orta Karadeniz ile İç Anadolu Bölgesinde kümelenme meydana getirdiği görülmektedir. Yine güneybatı Anadolu ile kuzeydoğu Anadolu’da da kümelenmeler oluşmuştur. Şahsa karşı suçların Türkiye oranı 301’dir. Türkiye oranı üzerinde suç işlenen şehirlerin çoğunluğu Orta ve Batı Karadeniz, Güney Marmara, Ege ve İç Anadolu bölgelerinde yer almaktadır. Türkiye’de şahsa karşı suç oranının en yüksek olduğu Bartın, Niğde, Burdur, Ardahan ve Kastamonu gibi şehirlerin genelde az nüfuslu, şehirleşme oranı ve sosyoekonomik gelişmişlik düzeyi düşük olmaları, göç vermeleri ortak özellikleridir.

Ancak şahsa karşı suçların düşük olduğu şehirler de (Erzincan, Hakkari, Rize, Muş ve Şırnak) benzer özellikler taşımaktadır.

Türkiye’de asayiş suçlarının yarısından fazlasını mala karşı suçlar oluşturmaktadır ve hırsızlık mala karşı suçların büyük bölümünü teşkil etmektedir. Türkiye’de mala karşı suçlar daha çok kıyı şehirlerinde (Mersin, Antalya, Muğla, Aydın, İzmir, Bursa, İstanbul, Düzce, Zonguldak ve Bartın) yoğunluk göstermektedir. İç kesimlerde ise Ankara, Niğde ve Gaziantep mala karşı suçların yüksek olduğu yerlerdir. Doğu Karadeniz, Doğu ve Güneydoğu Anadolu şehirlerinin büyük bir kısmında mala karşı suç oranı düşüktür. Türkiye genelinde mala karşı suç oranı 373’tür. Türkiye’de mala karşı suç oranının en yüksek olduğu yerler (Antalya, İstanbul, Gaziantep, Muğla, Bursa ve Mersin), genelde şehirleşme oranı ve sosyoekonomik gelişmişlik düzeyi yüksek, büyük nüfuslu ve göç almaktadır.

Suç artış oranları, kendi içinde ve şehirlere göre farklılıklar göstermektedir. Türkiye’de mala karşı suçlar, şahsa karşı suçlara göre daha fazla artmaktadır. 2001-2003 döneminde 32 şehirde şahsa karşı suç azalırken, 48 şehirde artmış, Diyarbakır’da değişme meydana gelmemiştir. Aynı dönemde 71 şehirde mala karşı suç oranı artmıştır. Bu şehirlerden 27’sinde Türkiye oranının altında, 44 şehirde ise; üstünde artış meydana gelmiştir. Gelir dağılımındaki adaletsizlik, şehirdeki gelir grupları arasındaki sosyoekonomik farklılıklar ve işsizlik, özellikle büyük şehirlerde mala karşı suçların artışını desteklemektedir. Suç artış ve azalış oranları her yıl değişmekle birlikte, bazı yıllardaki belirgin değişiklikleri açıklamak için şehir ölçeğinde ayrıntılı suç çalışmalarına gereksinim vardır.

Türkiye’de suç sayıca en çok İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa, Antalya, Mersin ve Gaziantep şehirlerinde işlenmektedir. 2003 yılında Türkiye’de işlenen toplam asayiş suçun çoğu, özellikle mala karşı suçların büyük bölümü nüfusu bir milyonu aşan dokuz büyük şehirde gerçekleşmiştir. Adana ve Konya dışındaki büyük şehirlerde suç oranı Türkiye oranının üzerindedir. İstanbul, Ankara, İzmir Türkiye oranının üzerinde olmasına rağmen, Türkiye’de en çok suç işlenen merkezler değildir. Antalya ise; Türkiye’de suç oranı en yüksek şehirler arasında yer almaktadır.

Büyük şehirlerdeki şahsa karşı suçlara bakıldığında, Ankara, Antalya, Bursa, Gaziantep, Mersin ve Konya Türkiye oranının üzerinde olmakla birlikte Mersin dışında yüksek değildir. Adana, İstanbul ve İzmir’de ise; Türkiye oranının altındadır. Büyük şehirlerde genelde mala karşı suçlar, şahsa karşı suçlardan daha fazladır. Mala karşı suç oranı Ankara, Bursa, Gaziantep, Mersin, İstanbul ve Antalya’da Türkiye oranının üzerinde; Adana ve Konya’da ise altındadır. Mala karşı suçlar içerisinde hırsızlık birinci sırada yer almaktadır. 2001-2003 döneminde büyük şehirlerde (İstanbul dışında) mala karşı suç artış oranları, Türkiye oranının üzerinde gerçekleşmiştir. Görüldüğü gibi, büyük şehirlerde suç oranı, kamuoyunda bilindiğinin aksine, genelde suç oranı en yüksek yerler değildir.

Genel olarak asayiş suçları, şehirleşme ve sosyoekonomik açıdan daha gelişmiş ve göç alan Türkiye’nin batı yarısında yoğunluk göstermektedir. Bu genel dağılışı içinde, az nüfuslu ve şehirleşme oranı düşük yerlerde şahsa karşı suçların; göç alan ve sosyoekonomik düzeyi yüksek yerlerde mala karşı suçların oranının yüksek olduğu görülmüştür.

Toplum ve bireyi doğrudan etkileyen şahsa ve mala karşı suçların toplumda güvenlik endişesi oluşturmayacak düzeye çekilmesi bir zorunluluktur. Suçun önlenmesine yapılacak yatırımlar, suçluların yakalanmasına harcanan çabadan daha yararlı olacaktır. Bu nedenle bilim insanları, kendi alanlarının bakış açıları ve yöntemleri ile suç üzerinde araştırmaları yapmalıdır. Bu araştırmada Türkiye’de şahsa ve mala karşı suçların dağılımında nüfus, sosyoekonomik gelişmişlik, göç ve şehirleşme gibi çeşitli faktörlerin etkili olduğu izlenimi edinilmektedir. Bu tür coğrafi faktörlerin yanı sıra, Türkiye’de hızlı nüfus artışı, kontrolsüz ve hızlı şehirleşme, işsizlik oranı, turizm faaliyeti, polis sayısı, polis başına düşen kişi sayısı, karakol sayısı ve dağılımı, boşanma oranları, eğitim düzeyleri ve madde bağımlılığı gibi değişkenlerin suç üzerindeki etkileri de araştırılmalı/araştırılmaya devam edilmelidir. Ayrıca, il

düzeyinde suç yeri, suça etki eden faktörlerin mekânsal ilişkileri ve suç dağılımının açıklanmasında da ayrıntılı coğrafi çalışmalara gereksinim bulunmaktadır. Suçun önlenmesi sadece güvenlik güçlerinin görevi olmamasından yola çıkıldığında, sivil toplum kuruluşlarının bu konuya katkıları, bireylerin kişisel duyarlılıklarının etkileri de belirlenmelidir.

Teşekkür

Asayiş suçları ile ilgili verilerin temininde gösterdikleri ilgi ve yardımlardan dolayı Emniyet Genel Müdürlüğü ve Samsun İl Emniyet Müdürlüğü'ne teşekkür ederiz.

Kaynakça

- AKSOY, H., 2004, "Coğrafi Profileme", **3. Coğrafi Bilgi Sistemleri Bilişim Günleri**, 6-9 Ekim 2004, İstanbul.
- APPIAHENE-GYAMFİ, J., 2002, "An Analyses of the Broad Crime Trends and Patterns in Ghana", **Journal of Criminal Justice**, 30, 229-243.
- BRANTİNGHAM, P. J., & BRANTİNGHAM, P. L., 1993, "Environment, Routine, and Situation: A Pattern Theory of Crime", **Advances in Criminological Theory**, Vol. 5, pp 259-294.
- CHAMLIN M. ve COCHRAN J., 2000. "Unemployment, Economic Theory, and Property Crime: A Note on Measurement", **Journal of Quantitative Criminology**, Vol. 16, No. 4,
- COZENS, P., 2002. "Sustainable Urban Development and Crime Prevention through Environmental Design for British City". **Cities**, 19(2) pp.129-138.

DİE, 2002, **İstatistik Yıllığı**, Ankara.

DİNÇER, B., ÖZASLAN, M. ve KAVASOĞLU, T., 2003. **İllerin ve Bölgeleri Sosyoekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (2003)**. DPT. Yay No: 2671. Ankara.

DÖNMEZER, S., 1994, **Kriminoloji**, Beta Basım, İstanbul.

FADEI-TEHRANI, R., 1990." *Crime, unemployment and poverty*". **Mankind Quarterly**; Fall/Winter, Vol. 31 Issue 1/2, p109, 18p,

HARRIES, K., 1999, **Mapping Crime: Principle and Practice**, www.ojp.usdoj.gov./nij/pubs-sum/178919. htm USA.

HOJMAN D., 2002. "*Explaining Crime in Buenos Aires:The Roles of Inequality,Unemployment, and Structural Change*". **Bulletin of Latin American Research**, Vol. 21, No. 1, pp. 121±128,

İÇLİ, T., 2001. **Kriminoloji**. Ankara.

KARAKAŞ, E., 2004. "*Elazığ Şehrinde Hırsızlık Suç Dağılışı ve Özellikleri*". **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**. 14(1), 19-37.

KNOX, P., 1994, **Urbanization Introduction of Urban Geography**, Prentice Hall. USA

PATERNOSTER, R. ve BUSHWAY D., 2001. "*Theoretical and Empirical Work on the Relationship Between Unemployment and Crime*" **Journal of Quantitative Criminology**, Vol. 17, No. 4, December

TÜMERTEKİN, E., ÖZGÜÇ, N. 1997. **Beşeri Coğrafya: İnsan, Kültür, Mekân**. Çantay Kitabevi İstanbul.

UNCHS, 1998, **Press Release, World Habitat Day 1998: Safer Cities**, CHS/98/05, 13 February.

WARREN, J., and others, 1998, "*Crime Scene and Distance Correlates of Serial Rape*", **Journal of Quantitative Criminology**, 14(1),pp 1-9.

YANG, B. ve LESTER D., 1994. "*Crime and Unemployment*," **Journal of Socio-Economics**, Spring/Summer, Vol. 23 Issue 1/2, p215, 8p. İÇLİ, T., 2001. **Kriminoloji**. Ankara.

YILMAZ, A., 2005. "*Türkiye'de İşsiz Nüfus*". **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**. 15(1), s:43-56. Elazığ.

YUEN, B., 2004, "*Safety and Dwelling in Singapore*", **Cities**, 21(1), pp10-19.

**URBANCRIMESIN TURKEY:
DISTRUBITIONAND MAINCHARACTERISTICS**

Ali YILMAZ*

Semra GÜNAYERGÜN*

Abstract

This paper analyses urban crimes in Turkey from a geographical perspective. The study aims at presenting the development and distribution of crimes. Urban crimes are grouped as crimes against persons and crimes against property, and then, maps showing the distribution of crimes by cities are prepared. It is seen that crimes have a tendency to increase all over the country; although differences in crime rates can be observed among various cities. Crime rates have been found to be higher in socio-economically developed, highly urbanized and over-populated cities. It has also been discovered that the rate of crimes against property is higher in metropolitan cities.

Key Words: Urban crimes, distributions of crime, person offenses, property offenses